

Quality of working life of teachers of students with exceptional school

Naderlou¹ M (MSc) – Yaghmaei² F (PhD)

Abstract

Introduction: Considering quality of working life is a way for preserving employees for better performance. In this regards, quality of working life of teachers of student exceptional school is an important fact to study. The aim of this study was to explore quality of working life of teachers of students exceptional school.

Methods: This study was conducted by qualitative method and content analysis methods through considering purposive sampling, twelve teachers of student's exceptional school, working between 2012-2013, with four years' experience were participated. Through semi-structured interviews, the data were collected and analyzed.

Results: In this study, the quality of work life of teacher of students exceptional school were classified into the seven main themes: communication in work place, interaction with students, promotion and job involvement, job satisfaction, job barriers, policy and job position, and job performance.

Conclusion: Quality of work life of teachers of student's exceptional school was not in a satisfactory level. Consequently, policymakers should provide new strategy to increase quality of work life of teachers in these schools. Furthermore, findings of this study can provide and facilitate more future studies in this field.

Keywords: Quality of work life, Teacher of exceptional school, Qualitative study, Content analysis.

Received: 10 November 2013

Accepted: 22 June 2014

1- MSc. Department of Educational Sciences & Psychology Student in General Psychology, Zanjan Science and Research Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.

2- Associate Professor, Department of Nursing, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.
(Corresponding author)

E-mail: farideh_y2002@yahoo.com

کیفیت زندگی کاری معلمان شاغل در مدارس استثنایی

معصومه ندرلو^۱، فریده ینمایی^۲

چکیده

مقدمه: توجه به کیفیت زندگی کاری یکی از روش‌های حفظ کارکنان برای کسب عملکرد بهتر در محیط کاری می باشد. در این راستا کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی به عنوان موضوع مهم مطرح می باشد. این مطالعه با هدف تبیین ادراک معلمان مدارس استثنایی درباره ی کیفیت زندگی کاری خود صورت گرفت.

روش: این مطالعه کیفی با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شد. نمونه‌گیری به صورت مبتنی برهدف صورت گرفت. ۱۲ معلم مدارس دانش‌آموزان با نیازهای ویژه که در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در استان زنجان شاغل بودند در این مطالعه شرکت کردند. داده ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری گردید. داده‌ها پس از اشباع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: در این مطالعه، مفهوم کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی دارای ۷ درون مایه شامل روابط در محل کار، تعامل با دانش آموزان، ارتقاومشارکت شغلی، رضایت شغلی، موانع شغلی، قوانین و جایگاه شغلی و عملکرد کاری از داده ها استخراج گردید. **نتیجه گیری:** کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس دانش‌آموزان استثنایی، از سطح مناسبی برخوردار نبود. بنابراین، مسئولین آموزش و پرورش می‌بایست راهکارهای جدیدی را برای بالا بردن سطح کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس دانش‌آموزان با نیازهای ویژه فراهم نمایند. همچنین یافته‌های این مطالعه می تواند زمینه را برای مطالعات بیشتر در این رابطه فراهم نماید.

کلید واژه‌ها: کیفیت زندگی کاری، معلمان مدارس استثنایی، مطالعه کیفی، تحلیل محتوا

تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۴/۱

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۸/۱۹

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات زنجان، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، زنجان، ایران.

۲- دانشیار، گروه پرستاری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، زنجان، ایران (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: farideh_y2002@yahoo.com

مقدمه

واژه کار از نظر هدف و مفهوم در طول زمان تکامل گسترده ای یافته است. امروزه، کار تنها یک ابزار یا وسیله ای ساده برای امرار معاش نیست، بلکه فرایندی چند عاملی است که انسان به عنوان مرکز ثقل و محرک آن قرار گرفته است (۱). پس از تکامل یافتن واژه کار، مفهوم کیفیت زندگی کاری نیز مطرح گردید که تمرکز آن بر فرد بوده و سعی در ارائه شرایط مناسب کاری برای فرد دارد، به نحوی که وی بتواند وظایف خود را با سلامتی و رضایت انجام و توسعه دهد (۲).

سازمان ها برای جذب و نگهداری کارکنان بارها کارهایی از قبیل افزایش رضایت کارکنان، بهبود شرایط محیط کاری و- کمک به کارکنان برای رسیدن به برنامه کاری گسترده و جامع، متناسب با اهداف تعیین شده نهایت تلاش را می نمایند (۳).

اصطلاح کیفیت زندگی کاری (Quality of Work Life=QWL) در سپتامبر ۱۹۷۲ اولین بار در کنفرانس بین-المللی Arden در دانشگاه کلمبیا به کار برده شد (۴) با توجه به این که کیفیت زندگی کاری یک مفهوم وسیع همراه با ادراکات متفاوت در خصوص آن است، بسیاری از روان شناسان و کارشناسان مدیریت در تعریف واضح از واژه کیفیت زندگی کاری با هم، هم عقیده نمی باشند (۵).

مفهوم "کیفیت زندگی کاری" با رفاه کارکنان سروکار دارد (۶). به عبارتی، کیفیت زندگی کاری طرز تلقی کارکنان را از کار خود به طور خاص بیان می نماید (۷). بنابراین، کیفیت زندگی کاری معلمان به عنوان یک شاخص مهم و موثر در آموزش، توجه مجریان و پژوهشگران تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده است (۸). رضایت شغلی معلمان یکی از عوامل مهم و مؤثر برای ارتقاء حفظ و نگهداشت معلمان در شغلشان می باشد (۹) و فداکاری، علاقمندی و تعهد در مسئولیت کاری را- ممکن می سازد (۱۰). همچنین در محیط کاری، عواملی از قبیل رضایت کارکنان، رفتارهای چالشی افراد در محیط کاری، تعهدات شغلی و انگیزه شغلی افراد برای عملکرد بهتر شغلی تاثیر دارند (۱۱).

کیفیت زندگی کاری در گروه های مختلف در ایران مورد بررسی قرار گرفته است (۱۲). پژوهشی تحت عنوان "روابط بین کیفیت زندگی کاری معلم با تعهد کاری، فشار روانی و رضایت شغلی معلمان" در مالزی انجام شد. نتایج پژوهش مذکور نشان داده که بین کیفیت زندگی کاری و تعهد کاری، فشار روانی و رضایت شغلی معلمان همبستگی معنا داری وجود دارد. در واقع تعهد کاری و رضایت شغلی و فشار روانی همبستگی با کیفیت زندگی کاری معلمان دارد (۱۳). مطالعه Subburethina Bharathi و همکاران با عنوان "کیفیت زندگی کاری وادراک معلمان کالج" در شهر تریو چراپالی کشور هند نشان داد بهبود محیط کار انعطاف پذیری می تواند در نقش اجرایی و اجتماعی معلمان کالج موثر واقع شود (۱۴).

اما از جمله گروهی که کمتر بر کیفیت زندگی کاری آن ها توجه و کار شده است "کیفیت زندگی کاری معلمان دانش آموزان با نیازهای ویژه" است.

تعریف واژه "معلمان دانش آموزان با نیازهای ویژه" به دلیل عدم وجود تعریف دشوار است. به صورت کلی می توان گفت: معلمان هستند که با دانش آموزان با معلولیت های مختلف جسمی و ذهنی سر و کار دارند. به همین جهت آموزش های لازم را با استفاده از روش های خاص در زمینه خواندن و نوشتن و حساب کردن جهت تسهیل در برقراری ارتباط با محیط زندگی دانش آموزان با نیازهای ویژه به کار می گیرند.

معلمان به عنوان نیروی انسانی و مجریان برنامه های آموزش و پرورش، رکن اساسی به شمار رفته و عملکرد آنان تحت تاثیر موفقیت آنان قرار دارد. در این رابطه بحث کیفیت زندگی کاری معلمان جهت انجام وظایف آموزشی و پرورشی حائز اهمیت است. به ویژه زمانی که بررسی کیفیت زندگی کاری معلمان استثنایی ویژه مطرح گردد، اهمیت موضوع دو چندان می شود. چرا که معلمان دانش آموزان با نیازهای ویژه به دلیل ارتباط با دانش آموزان با نیازهای ویژه که مشکلاتی از قبیل آسیب های ذهنی، بینایی، شنوایی، حرکتی و در مواردی ترکیبی از این معلولیت ها را دارا می باشند، شرایط کاری خاصی را تجربه می نمایند. از نظر آموزشی به فردی "دانش آموز

استثنایی" اطلاق می‌شود که از نظر شناختی، هوشی، جسمی (حسی، حرکتی)، عاطفی و یا اجتماعی، تفاوت قابل ملاحظه‌ای با افراد همسن خود داشته و این تفاوت به حدی باشد که برخورداری آن‌ها از آموزش و پرورش، مستلزم تغییراتی (متناسب با ویژگی‌های این دانش‌آموزان) در برنامه‌ها، محتوا، روش‌ها، مواد و فضای آموزشی عادی و ارائه خدمات آموزشی و توانبخشی ویژه به آن‌ها باشد (۱۵).

در آموزش و پرورش استثنایی معلمی شغلی تخصصی و مشکل به شمار می‌آید. عواملی مانند نیازهای متعدد دانش‌آموزان، تفاوت‌های فردی، لزوم پاسخگویی به والدین و مربیان، تغییرهای سریع عقاید و انتظارات در مورد نقش معلم، آموزش را بسیار پیچیده و مشکل ساخته است و معلمان آموزش استثنایی دارای شرایط کاری پرفشاری هستند. میزان و ماهیت فشار روانی تجربه شده بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناسی معلمان مانند سن، جنس، وضعیت تحصیلی، طول تجربه تدریس و وضعیت موجود در مدارس متفاوت است (۱۶). لذا واکنش معلمان به هنگام تجربه‌ی افراد نیز متفاوت است و هر فرد با یک الگوی انحصاری و مخصوص به خود با مطالبی که لازمه‌ی سازش است روبرو می‌شود (۱۷).

منابع فشار روانی معلمی شامل مواردی مانند رابطه ضعیف معلمان با همکاران و با دانش‌آموزان، عدم امکان ارتقاء شغلی، شرایط نامطلوب کار، وضعیت نامطلوب اقتصادی و اجتماعی و تعارض نقش می‌باشد (۱۸). به علاوه، نوع مدرسه کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی، متفاوت از کیفیت زندگی کاری معلمان دانش‌آموزان مدارس عادی است. سطح کیفیت زندگی کاری معلمان به عنوان تعلیم دهندگان موثر در امر آموزش و پرورش می‌تواند در تربیت نسل انسانی نقش حائز اهمیتی داشته باشد. طبق بررسی‌های پژوهشگر، پژوهش‌های معدودی در ایران در رابطه با کیفیت زندگی کاری معلمان دانش‌آموزان با نیازهای ویژه انجام شده و هیچ‌گونه پژوهش کیفی جامع و قابل توجهی درباره کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس دانش‌آموزان با نیازهای ویژه صورت نگرفته است. اغلب مطالعات انجام شده در رابطه با کیفیت زندگی کاری معلمان

مدارس استثنایی به صورت کمی است (۱) در پژوهش کیفی، تعیین تفکر فرد در ارتباط با تفسیر موقعیت با مصاحبه عمیق امکان پذیر شده و درک بهتری از تجارب و افکار و رفتارهای افراد مشخص می‌گردد (۱۹). Neuman در توصیف پژوهش کیفی معتقد است روش پژوهش کیفی از روش کمی متمایز است. داده‌های کیفی، حالات روانی شرکت‌کننده را مطرح می‌کند. برای پژوهشگران کیفی، داده‌های کیفی اساساً و ذاتاً با معنا هستند. در این روش، داده‌های کیفی ارزشمند است، چون بر اساس آن‌ها می‌توان از طریق تحلیل کیفی به استنتاج و استخراج نظریه از بستر زمینه مورد مطالعه رسید. در این راستا، کوشش جهت تولید و ظهور مفاهیم، قضایا، فرضیات و نظریه‌های علمی به جای آزمون و ارزیابی نظریه است (۲۸). بنابراین، پژوهش حاضر با هدف تبیین کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی انجام گردید.

روش مطالعه

پژوهش کیفی حاضر با طراحی کیفی وبا استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شد. پژوهش کیفی، رویکردی نظام‌دار و ذهنی است که برای توصیف تجارب و معنی بخشیدن به این تجارب استفاده می‌شود و راهی برای کسب بینش و بصیرت از طریق اکتشاف معانی است. بصیرتی که بواسطه ادراک از کل شرایط موجود بدست می‌آید (۲۰، ۲۱). روش نمونه‌گیری مبتنی برهدف انجام شد. در این روش، نمونه‌گیری براساس معیارهای ورود به مطالعه و به صورت تدریجی تا رسیدن داده‌ها به اشباع ادامه می‌یابد (۲۲). معیارهای ورود به مطالعه شامل معلمان مدارس استثنایی ساکن شهر زنجان، دارای مدرک کارشناسی و داشتن تجربه معلمی بالای ۴ سال و تمایل به مشارکت در مطالعه و تبیین ادراک خود از کیفیت زندگی کاری بود. برای دستیابی به شرکت‌کنندگان ابتدا مجوزهای لازم را از اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان و حراست آموزش و پرورش کسب شد. سپس با مراجعه به مدارس زنجان و همکاری مدیران مدارس و توضیح اهداف مطالعه، داده‌ها از طریق مصاحبه‌های

نیمه ساختار یافته جمع آوری شد. جامعه مورد مطالعه شامل معلمان مدارس دانش آموزان با نیازهای ویژه بودند.

محیط پژوهش، مدارس رودکی، اتحاد، طلعه و شهید خدایی در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ در شهر زنجان بود. طبق هماهنگی قبلی با معاون و مدیر مدارس و آگاهی از زمان مناسب برای امر مصاحبه، پژوهشگر مصاحبه با نمونه ها را انجام داد. جلسات مصاحبه بنا به نظر شرکت کنندگان و ترجیح مدرسه و جهت ایجاد محیطی آرام و بدون دغدغه، اغلب در اتاق مشاور بصورت انفرادی برگزار شد. شرکت کنندگان در پژوهش حاضر ۱۲ نفر بودند، آن ها (۶ خانم و ۶ آقا) با داشتن تجربه معلمی ۴-۲۸ سال شامل معلمان تمام مقاطع تحصیلی (ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان)، مشاوران، توان بخش هایی که در مدارس حضور داشتند، مربیان تربیت بدنی و عوامل اجرایی بود. افراد شرکت کننده در مصاحبه قبلاً سابقه ی تدریس در کلاس های مرتبط را داشته اند. سن افراد شرکت کننده بین ۵۰-۲۵ سال بود و نسبت به انجام مصاحبه تمایل شخصی داشتند. هر شرکت کننده این فرصت را می یافت که ادراک خود را به راحتی و آزادانه بیان کند. هدف از انجام مصاحبه های نیمه ساختار یافته تعیین ابعاد کیفیت زندگی کاری و اثرات کار با دانش آموزان با نیازهای ویژه بر روی کیفیت زندگی کاری معلمان این دانش آموزان بود.

سوالات مصاحبه با این سوالات آغاز و ادامه یافت: تعریف شما از زندگی چیست؟ به نظر شما چه عواملی کیفیت زندگی کاری را افزایش می دهد؟ چه عواملی کیفیت زندگی کاری را کاهش می دهد؟ وجود دانش آموزان با نیازهای ویژه چه تاثیری بر روی کیفیت زندگی کاری شما دارد؟ درمان و هزینه های درمان این دانش آموزان چه تاثیری بر کیفیت زندگی کاری شما دارد؟ کارکردن با این دانش آموزان چه تاثیری بر معنویت و مذهب شما داشته یا دارد؟ کارکردن با این دانش آموزان چه تاثیری بر رفتار و روابط اجتماعی شما داشته است؟ رفتارهای این دانش آموزان چه تاثیری بر روابط عاطفی شما دارد؟

جهت ضبط مصاحبه ها از دستگاه ضبط صوت استفاده شد. مصاحبه ها با استفاده از راهنمای مصاحبه نیمه ساختار یافته

طراحی شده ی توسط پژوهشگر انجام شد. مدت زمان مصاحبه ها از ۲۰ الی ۴۰ دقیقه متغیر بود. مصاحبه های ضبط شده به صورت کلمه به کلمه روی کاغذ آورده و به طور همزمان با فرایند جمع آوری داده ها تحلیل شدند. عبارات محتوایی حاصل از مصاحبه نمونه ها در قالب یک عبارت معنایی استخراج شدند. جهت به دست آوردن اعتبار داده های کیفی از روش به کارگیری افراد متخصص برای تفسیر داده ها استفاده شد (۲۳). برای بررسی پایایی و عینی بودن اطلاعات نیز از نظر پژوهشگران خارج از مطالعه، بهره گرفته شد و مقبولیت داده ها با Credibility بازنگری ناظرین، Check Peer تایید پذیری Confirmability استفاده شد. به این صورت که ابتدا اطلاعات کسب شده در اختیار پژوهشگران خارج از مطالعه قرار داده شد. در این راستا مطالب مرتبط از نظر متخصصین تأیید گشته و مطالبی که نامربوط بودند، حذف و مطالب لازم را بر آن افزوده شد و مطالبی که مبهم بودند نیز، ویرایش شد و از این طریق متن مصاحبه ها استخراج شد. علاوه بر پژوهشگر، نتایج توسط دو نفر از معلمان مدارس استثنایی مورد بررسی قرار گرفت. پژوهشگر، یافته ها را با برخی از معلمان دانش آموزان با نیازهای ویژه که در پژوهش شرکت نداشتند در میان گذاشت و زمانی که نظر آنان را در مورد مکالمات مصاحبه شوندگان جویا شدیم، معلمان خارج از مصاحبه نیز گفته های شرکت کنندگان در پژوهش را تأیید نمودند. بنابراین، مصاحبه با مشارکت کنندگان متفاوت و ارایه نقل و قول های مستقیم و مثال ها و تبیین غنی داده ها، قابلیت انتقال Transferability و تناسب داده ها Fittingness را امکان پذیر نمود. اطمینان یا ثبات یافته ها Dependability با مطالعه مجدد کل داده ها از طریق ویرایش مطالب مبهم و اضافه نمودن مطالب ضروری فراهم گردید (۲۳).

برای تحلیل متن مصاحبه ها، مفاهیم آشکار و پنهان مشخص شده، کدبندی، خلاصه سازی و طبقه بندی گردیدند و نهایتاً مضامین اصلی استخراج شدند. کدها براساس واحدهای معنایی برگرفته از توصیف های مشارکت کنندگان استخراج شده و سپس براساس اختلافات یا شباهت ها طبقه بندی گردید. به

منظور تایید صحت و استحکام داده ها، از روش مرور دست نوشته ها از بازنگری مشارکت کنندگان Member check برای تایید صحت داده ها و کدهای استخراج شده و تضمین اعتبار داده ها استفاده شد (۲۴).

ملاحظات اخلاقی به صورت کسب رضایت آگاهانه جهت مشارکت در پژوهش وضبط صدا، اطمینان دادن به مشارکت کنندگان برای محرمانه نگه داشتن نام آن‌ها، حفظ بی نامی و راز داری و اطمینان دادن برای خروج از مطالعه از اصول اخلاقی این مطالعه انجام گرفت.

یافته‌ها

۱۲ معلم مدارس استثنایی (۶ خانم و ۶ آقا)، ۴ معلم، ۱ مشاور، ۱ توان بخش، ۲ مربی تربیت بدنی و ۴ نفر عوامل اجرایی با سن ۲۵-۵۰ سال و سابقه کار ۴ تا ۲۸ سال، دارای مدرک کارشناسی، ساکن شهر زنجان، که در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ مشغول به کار بودند، در مطالعه مشارکت داشتند. داده های به دست آمده از طریق تجزیه و تحلیل دست نوشته ها پیرامون تجارب و نظرات معلمان دانش آموزان با نیاز های ویژه دارای ۷ درون مایه به شرح ذیل منجر گردید (شکل ۱).

کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی دارای ۷ درون مایه شامل روابط در محل کار، تعامل با دانش آموزان، ارتقا و مشارکت شغلی، رضایت شغلی، موانع شغلی، قوانین و جایگاه شغلی و عملکرد کاری می باشد.

داده های به دست آمده از طریق تحلیل مصاحبه های نیمه ساختاریافته و مروری بر ابزارهای مرتبط، پیرامون تجارب و ادراک معلمان مدارس استثنایی، به ۷ درون مایه به شرح ذیل منجر گردید:

۱- روابط در محل کار

یافته ها نشان داد که اغلب معلمان مدارس استثنایی در روابط محیط کاری مشکلاتی دارند. اکثر این معلمان در صحبت های خود خاطر نشان کردند که زندگی کاری برای آن ها وقتی دچار مشکل می شود که ارتباطات انسانی در محیط کاری دچار ضعف باشد.

معلم خانم ۴۸ ساله ای با ۲۸ سال سابقه این چنین گفت: "حمایت مدیر و کادر اجرایی و اداری و تقسیم کارها به شیوه درست با عث انجام کارها به نحو بهتری می شود. به عنوان مثال در برنامه ریزی های مدرسه و یا تصمیم گیری های مرتبط با کلاس درسی، من به عنوان یک اجرا کننده بدون شناخت دقیق مجبور به رعایت آن ها می باشم و در تصمیم گیری ها مشارکت ندارم".

۲- تعامل با دانش آموزان

در مصاحبه با معلمان دانش آموزان مدارس استثنایی راهکارهای ارتباطی آن ها با دانش آموزان با نیازهای ویژه اشاره شد. اکثریت معلمان در صحبت های خود بیان کردند که تعامل با دانش آموزان برای آن ها به صورت عادت شده است.

معلم آقا ۴۵ ساله با ۲۶ سال سابقه این چنین بیان می کرد: "گاهی کلاس های درس خسته کننده و تکراری می شود. مثلا در بعضی مواقع که مجبورم یک مطلب را برای بارها تکرار کنم و در صورتی که این کار به صورت مدام پیش برود دچار تنش شغلی شده و دیگر توان لازم برای انجام وظایفم را ندارم".

۳- ارتقا و مشارکت شغلی

در این پژوهش تعداد زیادی از شرکت کنندگان اظهار داشتند که بعد از حضور در مدارس دانش آموزان با نیازهای ویژه برای رسیدن به اهداف شغلی سازمان به مشارکت شغلی پرداختند.

معلم خانم ۲۸ ساله با ۴ سال سابقه در این مورد گفت: "برای رسیدن به طبقه ی شغلی مناسب مجبور به حضور در کلاس های ضمن خدمت و ارتقا دانش خودمان در کارمان هستیم".

۴- رضایت شغلی

انجام مصاحبه با معلمان دانش آموزان مدارس استثنایی نشان داد که با توجه به مشکلات دانش آموزان با نیازهای ویژه، آنان سعی می کردند تا مهارت های سازگاری با مشکلات را بدست بیاورند.

معلم آقا ۳۶ ساله با ۹ سال سابقه این چنین گفت:

"به دلیل مشکلات دانش آموزان محیط کاری خسته کننده و تکراری شده است در بعضی مواقع نیازمند تلنگری برای انگیزه پیشرفت کاری لازم می باشیم".

۵- موانع شغلی

بیشتر افراد شرکت کننده در مصاحبه اظهار داشتند که شرایط خاص کاری و ارتباط با دانش آموزان مدارس استثنایی موجب تنش شغلی می شود.

معلم خانم ۴۳ ساله با ۲۲ سال سابقه بیان کرد:

"هنگامی که در کلاسی خارج از تخصص و مدرک حرفه ای مرتبط با کارم حضور پیدا می کنم به علت عدم شناخت مشکلات دانش آموزان، استفاده از راهبردهای مناسب برای تدریس با نوع مشکل دانش آموزان برای من سخت و مشکل می شود و باعث کندی عمل کردن در کار تدریس می شود".

۶- قوانین و جایگاه شغلی

بیشتر معلمان دانش آموزان با نیازهای ویژه از وجود قوانین خاص حاکم بر محیط کاری که موجب تنش شغلی آن ها می شود و نیز از جایگاه شغلی نامناسب در جامعه سخن گفتند. معلم خانم ۳۹ ساله با ۱۱ سال سابقه این چنین ابراز کرد:

"گاهی کلاس های درس خسته کننده و تکراری می شود. مثلا در بعضی مواقع که مجبورم یک مطلب را برای بارها تکرار کنم و در صورتی که این کار به صورت مدام پیش برود دچار تنش شغلی شده و دیگر توان لازم برای انجام وظایفم را ندارم".

۷- عملکرد کاری

در این پژوهش تعداد زیادی از شرکت کنندگان ابراز کردند که عملکرد کاری آن ها با توجه به روش های آموزشی و پرورشی به کار گرفته شده بازخورد مناسبی داشته است.

معلم خانم ۴۰ ساله با ۱۷ سال سابقه این چنین روایت کرد: "اگر در بعضی مواقع از محیط کاری خسته می شویم در قبال لبخند یک دانش آموز مجبور به انجام تعهدات کاری هستیم چون با توجه به راهی که خودمان انتخاب کردیم مجبوریم پایبند تعهدات سازمان باشیم".

شکل ۱- طبقات وزیر طبقات کیفیت زندگی کاری معلمان دانش آموزان با نیازهای ویژه

بحث

نتیجه گیری نهایی

پژوهش حاضر با هدف تبیین ادراک معلمان دانش آموزان مدارس استثنایی درباره کیفیت زندگی کاری خود، انجام شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که مهم ترین عوامل تسهیل کننده و بازدارنده کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس دانش آموزان استثنایی دارای ۷ درون مایه شامل روابط در محل کار، تعامل با دانش آموزان، ارتقا و مشارکت شغلی، رضایت شغلی، موانع شغلی، قوانین و جایگاه شغلی و عملکرد کاری می باشد. بیانات بیشتر معلمان شرکت کننده در پژوهش نشانگر این موضوع بود که از زندگی کاری خود ناراضی می باشند. به عبارتی دیگر، می توان گفت زندگی کاری از دید آنان در همه ی ابعاد با چالش های متعددی روبرو است. طبق نتایج پژوهش ها، بالا بودن کیفیت زندگی کاری، باعث ارتقا تعهد سازمانی، رضایت شغلی، کیفیت عملکرد و نیز بازدهی سازمان می شود (۱). روحانی و معنوی پور معتقدند مسائل اصلی آموزش ویژه عبارت است از گزینش معلمانی که از کیفیت بالا و از آن مهمتر اتخاذ تدابیری به منظور حفظ آن ها در شغل شان هستند (۲۹).

صحبت های مشارکت کنندگان در این پژوهش نشان داد که اکثر آن ها در ارتباط با محیط کاری با موانع شغلی روبه رو بودند که این امر سبب کاهش رضایت و عملکرد شغلی آن ها بوده که این امر همسو با یافته های پژوهش جرج و کروسینک و دیگران، در برخی از پژوهش ها اشاره شده است که دریافت حمایت هایی از سوی مدیران و سرپرستان، قدردانی های ادارات مرکزی از معلمان، منابع درسی و مواد آموزشی مناسب و مکفی، دریافت احترام از سوی مدیران و خانواده دانش آموزان از عمده ترین مشوق های تدریس در تعلیم و تربیت استثنایی به حساب می آیند (۳۰). براساس صحبت های مشارکت کنندگان، تعامل مناسب با دانش آموزان موجب ایجاد علاقه برای افزایش امیدواری برای ماندگاری معلمان در آموزش و پرورش استثنایی می شود.

نتایج این پژوهش نشان داد که کیفیت زندگی کاری از دیدگاه معلمان مدارس استثنایی با موانعی روبروست و بر طرف کردن این موانع مستلزم آن است که در ابتدا معلمان، مدیران اجرایی و مسئولان آموزش و پرورش دانش آموزان با نیازهای ویژه با کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس دانش آموزان با نیازهای ویژه کاملاً آشنا بوده، با شناخت دقیق عوامل تاثیر گذار بر کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی و با استفاده از یک برنامه ریزی دقیق، به اصلاح و رفع موانع و تقویت عوامل تسهیل کننده بپردازند تا هدف بهبود کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس استثنایی جامعه محقق گردد.

از آن جایی که این پژوهش در سطح شهر زنجان انجام شده و شرکت کنندگان آن از میان معلمان شاغل در مدارس دانش آموزان بانیازهای ویژه انتخاب شده بودند، پیشنهاد می شود به منظور برنامه ریزی مناسب برای رفع عوامل کاهنده کیفیت زندگی کاری معلمان مدارس دانش آموزان بانیازهای ویژه، پژوهشی در مدارس دانش آموزان استثنایی شهرهای مختلف کشور با تنوع شرکت کنندگان صورت پذیرد و دیدگاه مدیران، مسئولان و اعضای هیات علمی دانشکده های کودکان استثنایی نیز مورد بررسی قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل قسمتی از پایان نامه دانشجوی کارشناسی ارشد رشته روان شناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات زنجان در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ معصومه ندرلو و به راهنمایی خانم دکتر فریده یغمایی می باشد. از همکاری مسئولان محترم اداره کل آموزش و پرورش، خصوصاً اداره آموزش و پرورش استثنایی استان زنجان، مدیران مدارس استثنایی و معلمان عزیز دانش آموزان با نیازهای ویژه که در انجام این پژوهش همکاری نمودند، تشکر می شود.

منابع

- 1- MarzooghiR, Noroozi N, Nickhoo M E. The analysis of work life quality for exceptional schools teachers in Bushehr Province. Journal of Exceptional Education. 2013; 13(4)5-19.
- 2- Timossi L S, Pedroso B, Francisco A C, Pilatti A. Evaluation of quality of work life. An adaption from the Walton's QWL model. XIV international conference on industrial engineering and operations management, the integration of productive chain with an approach to sustainable manufacturing. Rio de Janeiro, Brazil; 2008.
- 3- Saraji G N, Dargahi H. Study of quality of work life. Iranian Journal of Public Health. 2006; 35 (4) 8-14.
- 4- Sadri S, Conrad G. Sustainable quality of work life and job satisfaction; Elite Research Journal of Education and Review. 2013; 1(5) 48 – 54.
- 5- Sirgy M, Joseph D E, Fraty P S, Bond J L. A new measure of quality of work life based on need satisfaction and spillover theories. Social Indicators Research. 2001; 55 (3) 241-302.
- 6- Dahl SA, Nesheim T, Olsen K M. Quality of work – concept and measurement. Working papers on the reconciliation of work and Welfare in Europe RECWOWE Publication, Dissemination and Dialogue Centre, Edinburgh; 2009.
- 7- Beaudoin L E, Hassles E L. Their importance to nurses' quality of work life. Nursing Economics. 2003;21(3):106–13.
- 8- Zhang Z. Study of job satisfaction among elementary school teacher in Shanghais. Journal Articles; Reports Descriptive. 2007; 40 (5) 40- 46.
- 9- Camilli K. Teacher job satisfaction and teacher burnout as product of years of experience in teaching. A thesis of the master of the graduate school at Rowan University; 2004.
- 10- Tasnim S. Job satisfaction among female teachers: A study on primary school in Bangladesh. Thesis submitted in partial fulfillment of the M Phil. degree, Department of Administration and Organization Theory. University of Bergen, Norway; 2006.
- 11- Ip P K. Developing a concept of workplace well-being for greater China. Soc Indic Res. 2009;9(1) 59-77.
- 12-Nurul Izzah A S, Zailina H, Saidi M, Haslinda A. Assessment of stress and its risk factors among primary school teachers in the Klang Valley, Malaysia. Global Journal of Health Science. 2010; 2(2) 163-171.
- 13-Hong K S, Wah TaK, Bujang S. Relationships between work life quality of teachers with work commitment, stress and satisfaction: A study in Kuching, Sarawak, Malaysia. Journal Technology. 2010;۱۰ (52) 1–15.
- 14-Subburethina Bharathi P, Umaselvi M, Senthil Kumar N. Quality of Work Life: Perception of College. Indian Journal of Commerce & Management Studies. 2011; 2(1)-47-65.
- 15- Afroz A. Introduction to Psychologyand Education of Exceptional Children. Publications Excellence Tehran University. 2012.

- 16- Hojatinia F, Poorshafeei H, Dastjerdi R. The comparative analysis between the life style and stress-coping style with the occupational burn-out in the board of education's exceptional and normal teachers in the city of Birjand. *Exceptional Education*. 2013; 6 (119):6-20
- 17- Nurul Izzah A S, Zailina H, Saidi M, Haslinda A. Assessment of Stress and Its Risk Factors among Primary School Teachers in the Klang Valley, Malaysia. *Global Journal of Health Science*. 2010; 2(2) 163-171.
- 18- Kashmiri M. Comparison of life style and ways of coping with stress special education teachers. *Journal of Exceptional Education*. 2009; 88(89)3-21.
- 19- Nobahar M, Ahmadi F, Alhani F, Fallahi Khoshknab M. Retired nurses' experience from retirement: A qualitative study. *Journal of Health Promotion Management*. 2012; 1(4) 69-80.
- 20- Lobiondo-Wood G, Haber J. *Nursing Research*. 6th edition. St. Louis: Mosby Co. 2006.
- 21- Whitley RC, Crawford M. Qualitative research in psychiatry. *Canadian Journal of Psychiatry*. 2005; 50(2) 108-114.
- 22- Hsieh HF, Shannon SE. Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*. 2005; 15(9) 1277-88.
- 23- Yaghmaei F. *Measuring Behavior in Research by Valid and Reliable Instruments*. Tehran. Shahid Beheshti University of Medical Science and Health Services, Gholban Publishing; 2009.
- 24- Nikpeyma N, Ashktorab T. Nurses' views about factors affecting the professional roles. *Journal of Health Promotion Management*. 2012; 1(3) 73-84.
- 25- Thomas L, Rhonda S. Risk and protective factors for novice special education teacher. *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*. 2012; 8 (22) 5- 27.
- 26- Bayram G. Investigating the reasons for special education teachers' attrition and retention. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*. 2013; 2(1) 1- 12.
- 27- Feng Y. Center for Special Education Needs Education and Research, University of Northampton. Paper presented at the British Educational Research Association Annual Conference, Heriot-Watt University, and Edinburgh. 2008; 3-6.
- 28- Neuman W L. (1997). *Social Research Methods*. 3rd ed. Boston: Allynand Bacon.
- 29- Rohany A, Manavipor D. Incentives and disincentives to exceptional students in the teaching profession. *Research on Exceptional Children*. 2010; 9(4) 321-330.
- 30- George N L, Crosenick Y R. Correlates' of teachers' career decisions in the field of behavior disorder. *The Journal of Special Education*. 2003; 56(2)77-90.